

VI. DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

-İSLAM, SANAT VE ESTETİK-

(29-30 Kasım-01 Aralık 2013 / İSTANBUL)

Din - Sanat - Estetik Konulu Dergiler -Bir Giriş Denemesi-

Yusuf Turan Günaydın
AKDYYK Türk Tarih Kurumu

Dergicilik tarihimiz boyunca yayımlanan sanat dergilerinde kısmen de olsa dinin sanat üzerindeki tesirlerini görünür kılan araştırma yazılarına yer verilmiştir. Dinî yapılar (mimarî) başta olmak üzere, dinî musiki, hat ve diğer geleneksel sanatlar alanıyla ilgili olmayan, bu konulara yer vermeyen bir sanat dergisi tespit edilememektedir. Bunun son derece anlaşılabilir sebepleri vardır. Mimari tarihimizin en başarılı örnekleri, genellikle dinî yapılardır. Musiki alanına hizmet eden sanatkarlar arasında sûfî müzisyenler ön plandadır. Hat sanatı zaten serâpa dinî bir veçhede sahiptir. Geleneksel sanatlarımızdan ciltçiliğin yüzü, öncelikle *Kur'an-ı Kerim* ve dinî kitapların, daha sonra da edebî, içtimaî, meslekî konulardaki eserlerin muhafazasına dönüktür. Tezhip sanatı, yine *Kur'an-ı Kerim* başta olmak üzere her tür kitapta kullanılmıştır. Fatıha Sûresiyle Bakara Sûresinin ilk ayetlerinin mutlaka tezhipli olduğu yazma Kur'an'lardaki bu uygulama, günümüzde matbu Kur'an'larda dahi takliden sürdürülmektedir.

Türkiye'de Sanat Dergilerinin Dinî Sanat Konusuna Yaklaşımı

Öncelikle belirtelim ki bildiri metnimizin hazırlık aşamasında Türkiye'de yayımlanmış 'Sanat ve İslam' / 'İslam Sanatı' / 'Din ve Sanat' gibisinden bir dergi başlığına rastlayamadık. Bu gibi başlıklarda birçok kitap telif edilmişse de ülkemizde -altbaşlığıyla olsun- dinî sanat konusuna tahsis edildiğini daha logosunda deklare eden bir dergi yayımlanmamış gözükmektedir. Fakat elbette başlığında 'din' veya 'İslam' kelimesi geçmeden de dinî sanat ve estetik konularına tahsis edilmiş dergiler var olmuştur.¹ Ko-

1 Türkiye'de değilse de yurt dışında bu tür yayınlar vardır. Bunlardan hâlen çıkmakta olan *Muqarnas* dergisi güzel bir örnektir. Başlığı mimariyle ilgili bir unsura ait derginin alt başlığı "An Annual on the Visual Culture of the Islamic World" olan dergi 1983'ten beri düzenli olarak

nuya bu açıdan yaklaştığımızda Türkiye'de yayımlanan sanat dergilerinde dinî sanat ve estetik konusuna tahsis edilmiş çok sayıda makaleyle karşılaşmaktayız.

Sanat Tarihi alanında çalışanların İslam sanat ve estetiğine dair teorik fikir üretme çabalarına pek de rastlanmaz. Türkiye'de sanat tarihçileri, daha çok ele aldıkları sanat eserinin dinî özellikler gösteren bir yapı (cami, medrese veya bir külliye içindeki dinî yapılar), dinî musiki ürünü bir parça (ilahî, nefes, tevşih, Mevlid vs.) oluşu gibi sebeplerle konuyu ele alırlar. Konunun felsefi arkaplanına, kültürel çözümlemesine genellikle girilmez. Elbette bu tarz çalışmalar disiplinlerarası bir çaba gerektirmektedir. Sanat tarihimize ait eserler üzerinde çalışanların -özellikle son dönemlerde- yayımladıkları makalelerde rastlanan Osmanlı veya Selçuklu Türkçesine vukufta, o dönemlerin kültürüne hâkimiyette gözlemlenen zayıflıklar, alanın öncelikle söz konusu edilebilecek belli başlı sorunları arasındadır.

Aslında Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde İslam Tarihi ve Sanatları kürsüsü vardır ve bu kürsüye bağlı anabilim dallarından biri de Sanat Tarihidir. Bu sebeple hemen bütün İlahiyat Fakültelerinin akademik dergilerinde İslam sanatı sahasına giren araştırma yazıları yayımlanmaktadır.² Fakat bu alanlarla ilgilenen ve İlahiyatçı olmayan sanat tarihçilerinin İlahiyat Fakültelerinde zaten küçük bir anabilim dalı olan Sanat Tarihi anabilim dalındaki araştırmacıları 'sanat tarihçisi' değil 'İlahiyatçı' olarak gördüklerinin ifade edilmesine -yazılı olarak değilse de- sözlü olarak rastlamak her zaman mümkündür. Bir yandan da Türkiye'de sanat tarihi alanının aslında iyi derecede Arapça, Farsça ve Osmanlı-Selçuklu Türkçesi bilmeyi gerektirdiği somut bir gerçek olarak ortadadır.

Burada üzerinde duracağımız Türkçe dergilerin, önceliği her ne kadar din alanı olmasa da, -özellikle mimari alanında- İslam sanatının önemli önemsiz birçok örneği üzerinde yayın yapmışlardır / yapmaktadırlar. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri sanırım 1940'lı yıllarda bir müddet yayımlanan ve yabancı dilde yayın yapan *La Turquie Kemaliste* dergisidir.³ Dinî musiki⁴, hüsnühat⁵, tezhip, nakkaşlık, hakkaklık gibi gele-

yayımlanmaktadır. İSAM Kütüphane kayıtlarına göre 2012'de 29. Cildine ulaşmış durumdadır ve bu kütüphanede eksiksiz bir koleksiyonu bulunmaktadır. Gülrû Necipoğlu – Karen A. Leal editörlüğünde yayımlanan derginin sayılarına internet üzerinden de ulaşılabilir: www.brill.com/publications/muqarnas.

2 Bu birikim için bk. Alim Yıldız-Tahsin Koçyiğit, *İlahiyat Fakültesi Dergileri: Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002)*, Ankara Okulu Yayını, Ankara 2002, 317 s.

3 Bu dergi üzerinde sanat tarihi alanında yayın yapan dergileri tek tek ele alacağımız bölümde ayrıca durulacaktır.

4 Bk. Zeki Sönmez, *İslam Mimarisi Kaynakçası*, Mimar Sinan Üniversitesi SBE. Yayını, 1. bsk., İstanbul 1989, 80 s.

5 Bu alandaki dergi ve makale birikiminin tesbiti için bk. Ali Haydar Bayat, "Periyodikler ve Gazeteler İndeksi", *Açıklamalı Hüsn-i Hat Bibliyografyası*, IRCICA Yayını, İstanbul 2002, s.

neksel sanatlar alanı ise Türkiye'deki sanat dergilerinde mimariye göre daha geri planda kalmaktadır.

Bu ön tespitten sonra sahada yayın yapan bir kısım dergilere ve bu dergilerde yayı yapan isimlere geçebiliriz.

İslam Sanatı Alanında Araştırma Yazılarına Yer Veren Belli Başlı Dergiler

Bu dergilerden bir kısmı uzun ömürlü olamamışlardır. Bir kısmı ise akademik üniversite dergileridir. Öncelikle vurguladığımız gibi hiçbirisi yalnızca İslam sanatını yayın alanı olarak belirlememişlerdir. Sadece bu alanda yazılara -kimi zaman yoğun olarak, kimi zaman da ara sıra- yer vermişlerdir.

1. *Sanat*: İlk sayısı Konya'da 1928 yılında çıkan ve Refik Vehbi tarafından yönetilen dergi eski harfli süreli yayınlardandır. Derginin altbaşlığı "İktisadi, İçtimai, Edebi Sanat Medlûllerine Riayetkâr, halkçı ve yerli malları koruma ve kullanma fikirlerinin nâşiri mecmua"dır.⁶

2. *Türk Musikisi Dergisi*: Kasım 1947'de çıkmaya başlayan dergi, Mayıs-Haziran 1952 tarihli 49. sayısına kadar yayın hayatını sürdürmüş gözükmektedir.

Dergiye Sermet Muhtar Alus, Salih Murad Uzdilek, Münir Nureddin Selçuk, Süheyl Ünver, Halil Can, Hıfzı Kayaman, A. Kemal Üçok, Çağatay Uluçay, İhsan Akner, Celil Berkman, Yavuz Yekta, Rakım Ertür, M. Ereu, Ali Rıza Alp, Sami Toker, A. Enver Akdoğan, Fırat Kızıltuğ, Necati gedikli, Onur Akdoğu gibi müzikle ilgili birçok araştırmacı yazar katkıda bulunmuşlardır. Bu yazarlar musiki tarihimiz, Sanat ve Halk müziğimiz, klasik musiki çalgılar gibi konularda yazmışlardır. İhsan Akner'in musiki tarihimizle ilgili yazı dizisi⁷ önemli gözükmektedir.⁸

395-401; "Dış Ülkelerde Yayınlanan Periyodiklerin İndeksi", s. 412-413. Bu kitapta Türkiye'de hüsnühatla birlikte genel anlamda İslâm Sanatına yer veren dergilerin/süreli yayınların toplu bir listesi bulunmaktadır. Ayrıca bk. Nazmi Kozak, "Sanat Dergileri", *Türkiye Akademik Dergiler Rehberi*, Özcan Ofset, Ankara 1999, s. 371-383. Bu çalışmada özellikle müzik ve geleneksel Türk el sanatları alanında yayın yapan dergiler gösterilmiştir.

6 Derginin bir koleksiyonu Milli Kütüphane'de 1956 SB 507 yer numarasıyla kayıtlıdır.

7 Bk. İ. Akner, "Musiki Tarihimize Umumi Bir Bakış" I-IX, *Türk Musikisi Dergisi*, Kasım 1948, S. 14 - Ağustos 1949, S. 22, s. 3-4.

8 Mart 1931'de çıkmaya başlayan ve Kasım 1931'e kadar 7 sayı çıkmış bulunan *Musiki* adlı bir dergi de varsa da bu dergi Mahmud Ragıp Kösemihal'in bazı yazıları dışında -dönemin şartları gereği- tamamen Batı müziği üzerine yayın yapmıştır.

3. *Türk Sanatı*: Fikret Şanoğlu ve Necati Yılmaz'ın çıkardığı bu dergi 15 günlüktür ve toplam 69 sayı çıkmıştır.⁹ İlk sayısı 15 Aralık 1957'de çıkmış, Şubat-Mart 1959 tarihli 69. sayısıyla kapanmıştır.

Ağırlıklı olarak edebiyat yazılarına yer verilen dergide Can Kerametli, A. Süheyl Ünver, Salih Murat Uzdilek, Joseph Somogyi/Kemal Kuşçu, Celal Saraç, Ali Fuad Başgil, Malik Aksel sanat meseleleri ve din-sanat ilişkisini görünür kılan makaleler kaleme almışlardır.

4. *Sanat ve Sanatçılar*: Adnan Turani'nin yönetiminde çıkan dergi, Milli Kütüphane kayıtları bizi yanıltmıyorsa 21 sayı kadar yayımlanmıştır. İlk sayısı Aralık 1964, son sayısı Ağustos 1966 tarihini taşımaktadır. Derginin altbaşlığı "Plastik Sanatlar"dır.

"Kalıplanabilen veya şekil verilebilen (plastik niteliğe sahip) boya, kil, alçı gibi malzemelerin uygulanmasıyla oluşturulan resim, heykel, çizim, vb. sanat dallarının tümüne verilen genel ad" olarak tanımlanan plastik sanatlar kavramı doğrultusunda yazılara yer verilen bu dergide, geleneksel sanatlarımızla ilgili olabilecek birkaç yazı ancak yayımlanmıştır: Nureddin Sevin'in Mehmed Siyahkalem¹⁰, Adnan Turani'nin halk motifleri¹¹ ve Mimar Sinan¹², Suut Kemal Yetkin'in yine Mimar Sinan¹³ konulu yazıları ve Hüsnü Züher'le Remzi İnanç'ın halk motifleri üzerine konuşması¹⁴ anılabilir.

5. *Sanat Tarihi Yıllığı*: Türk ve İslam sanatı alanında Almanya'da ihtisas yapmış bulunan Prof. Dr. Oktay Aslanapa (1914-2013)'nın önyak olmasıyla ilk sayısı 1964-1965 yıllarını kapsayacak şekilde yayımlanan bu süreli yayın, 1976-1977 yıllarını kapsayan cildiyle sona ermiş gözükmektedir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin bir yayını olan bu Yıllığı, 1964-1977 yılları arasında düzenli olarak yayımlanmış kabul edebiliriz. *Yıllık*, adında 'İslam Sanatı' vurgusu olmasa da bütünüyle İslam sanat tarihi mirası üzerine araştırma yazılarına yer veren bir süreli yayın görünümündedir. 1964-2006 yılları arasında çıkan sayıları Milli Kütüphane'den takip edilebilir durumdadır. Dergide Türkçenin yanı sıra Almanca ve İngilizce makaleler de yayımlanmıştır.

Selçuklu, Artuklu, Osmanlı, İran sahası sanat tarihine ait Oktay Aslanapa, Semavi Eyice, Metin Sözen, Beyhan Yörükân, Nurhan Atasoy, Semra Ögel, Halûk Karamağaralı, Şerare Yetkin, Mükerrrem Paker, Şâdi Dilâver, Güner İnal, Cevdet Çulpan, Yıldız Demiriz,

9 Erdal Doğan, *Edebiyat Dergileri*, Bağlam Yayını, İstanbul 1997, s. 218.

10 Bk. Nureddin Sevin, "Mehmed Siyahkalem", *Sanat ve Sanatçılar*, C. I, Eylül 1965, S. 10, s. 4-5.

11 Adnan Turani, "Halk Motiflerinin Resim Sanatındaki Yerinin Tespiti Üzerine Bir İnceleme", *Sanat ve Sanatçılar*, C. II, Ağustos 1966, S. 21, s. 4-6.

12 Adnan Turani, "Sinan İçin Yazılanlar", *Sanat ve Sanatçılar*, C. II, Nisan 1966, S. 17, s. 10.

13 S. K. Yetkin, "Mimar Sinan ve Eseri", *Sanat ve Sanatçılar*, C. II, Nisan 1966, S. 17, s. 4-7.

14 Remzi İnanç, "Halk Motifleri Üzerine Çalışan Hüsnü Züher'e Sorular", *Sanat ve Sanatçılar*, C. II, Mart 1966, S. 16, s. 14-16.

Mehmet Önder, Zeki Akalay, Kemal Çığ, Ara Altun, Esin Emeli, Erdem Yücel, Hüseyin Rahmi Ünal, Tülây Reyhanlı, Muammer Kemal Özergin, Esin Atıl, Yılmaz Önge, Meral Alpay, Aygen Bilge, Filiz Çağman, Gönül Güreşsever, Ülkü Ülküsal Bates, Saadet Taşkın, Z. Nurdan Erbahar, M. Sinan Genim, Özden Süslü, Ponsu Karahasan, Orhan Tunçer, Zeren Akalay, Ali Alpaslan, Nermin Sinemoğlu, Münevver Keşoğlu, H. Cihat Soyhan, Günsel Renda, M. Baha Tanman, H. Cihat Soyhan, Tanju Cantay'ın makalelerinin yayımlandığı yıllık, İslam sanat tarihi alanında önemli bir birikimi barındırmaktadır. Yıllık'ta John Carswell, Jan Reychman, Eleanor G. Sims, Safwan Khalaf Tell gibi yabancı araştırmacıların bazen yabancı dilde bazen Türkçe makaleleri yayımlanmıştır.

Bu Yıllık'ta İstanbul Üniversitesi'nde bu alanda hazırlanan Lisans Tezlerinin bir bibliyografyası da yayımlanmıştır.¹⁵

6. *Kültür ve Sanat*: Kültür Bakanlığı'nın yayımladığı dergi üç aylık olarak 1973 yılında yayına başlamış, daha sonra 1974-1977 arasında 5 sayı yayımlanmış, 1982 yılında ve 199-1995 arasında düzensiz olarak yayını sürdürmüştür.

Hemen hemen tamamıyla İslam Sanatı sahasında makaleler yayımlayan dergide görünen isimler, Sanat Tarihi alanında diğer dergilerde de yazan kalem erbabıdır. Emin Bilgiç, Zeren Akalay, Cavit Avcı, Hülya Tezcan, Erdem Yücel, Yılmaz Önge, Can Kerametli, Fatma Akbil, Şule Aksoy, Mehmet Özel, Kudret Ayiter gibi araştırmacı yazarlar dergide görünmüşlerdir.

7. *Sanat Dünyamız*: Yapı ve Kredi Bankası tarafından 1974'ten beri çıkartılmakta olan dergi, yayını bugüne kadar sürdürmüştür. Dergide yoğunluklu olmasa da İslam Sanatıyla ilgili yazılara yer verilmiştir.

Dergide İslam Sanatı alanında yazan araştırmacılar Sedat Eldem, Fikret Altan, Azade Akar, Semavi Eyice, Günsel Renda, Sabih Gözen, Nurhayat Berker, Rüçhan Arık, Edibe Uzunoğlu, Asım Mutlu, J. H. Kissling, Nurettin Sevin, Sabiha Tansuğ, Turgay Tezcan, Ersu Pekin, Meryem de Carcaredec, Erdem Yücel, Filiz Çağman, Walter B. Denny, Reha Günay, Suut Kemal Yetkin, Gönül Öney, Kemal Çığ, Zeren Akalay, Nimetullah Hafız, Ferenc Batari, Kurt Zipper, Nezihe Araz, Günsel Renda, Metin And, Hülya Tuncay, Yüksel Koç-Yalkın, Hazar Tapı, Yusuf Durul, Hüsrev Tayla, Ülkü Bilgin, Nail Tan, Nedret Bayraktar, Neşe Aybey, Alkan Akat, Reyhan Kaya, İbrahim Atalay, Perihan Balcı, Assım Mutlu, M. Uğur Derman, Erdoğan Erol, Oktay Dikmen, Ayşe Özel, Zeren Tanındı, Cavit Avcı, İlban Öz, Ali Alpaslan, Tuncay Aykut, Sabahattin Batur, Mine Esiner Özen, Yıldız Demiriz, Nedim Sönmez, Yıldız Meriçboyu, Uğur Göktaş, Müjgân Üçer, Semra Suar, Gök-sen Sonat, Cengiz Bektaş, Seyfi Başkan, Emine Bilirgen, Uğur Tanyeli, Sezer Tansuğ, Sadri Argun, Yusuf Coşkun Benefşe, Stanford Shaw, Gönül Evyapan-Aslanoğlu, Turgut

15 İmzasız, "Estetik ve Sanat Tarihi Kürsüsünde Yapılan Lisans Tezleri" *Sanat Tarihi Yıllığı 1972-1973*, C. V, s. 629.

VI. Dinî Yayınlar Kongresi

Cansever gibi yerli ve yabancı yazarlardır. Derginin '90'lı yıllardan sonra İslam Sanatı alanında fazla bir yayın yapmadığı gözlenmektedir.

8. *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü tarafından yayımlanan dergi, süresi belirlenemeyen bir akademik dergidir. 1982 yılından beri çıkmaktadır. Milli Kütüphanede 2007'ye kadarki sayıları bulunmaktadır.

Bu dergide de İslam Sanat Tarihiyle ilgili çok sayıda akademik araştırma yazısı yayımlanmıştır. Dergide bu alanda kalem oynatan yazarlar; Rahmi Hüseyin Ünal, Gönül Öney, Örcün Barışta, Bekir Deniz, Güner İnal, Selçuk Mülayim, Kenan Bilici, Bozkurt Ersoy, İnci Kuyulu, Yılmaz Önge, S. Yıldız Ötügen, Yekta Demiralp gibi araştırmacılarıdır.

9. *İlim ve Sanat*: Yusuf Yazar'ın yönettiği dergi Mayıs-Haziran 1985'te iki aylık periyotla çıkmaya başlamış, hemen hemen yine Mayıs-Haziran 1989'da yayımlanan 25. sayıya kadar iki aylık periyodunu aksatmadan sürdürmüştür.

Bu dergide, ismindeki 'Sanat' vurgusuna rağmen İslam sanatları üzerine çok az makale yayımlanmıştır. İlk sayıda imzasız yayımlanan "Geleneksel Kuveyt Evleri" başlıklı görsel malzemeye desteklenmiş yazıdan sonra Roland ve Sabrina Michaud, Arslan Terzioğlu, Seyyid Hüseyin Nasr, Mehmed Bahaeddinoğlu, Ferruh Müftüoğlu/Ferman Karaçam, Nil Sarı, Hüseyin Gazi Baş, Yılmaz Özcan, Yusuf Kaplan, Ahmet Arslanoğlu, İbrahim Titus Burckhardt, Yaşar Erdemir, A. Süheyl Güngör, Recep Koçak/Yılmaz Ma, Necmüdin Bammatt, Şenol Demiröz, Özkul Erren, Ahmet Kot, Mahmud Şevki, Cengiz Eruzun, M. Esad Coşan, Muhsin Mete, Necati, Sungur gibi bir kısmı Sanat Tarihi alanında akademisyen yazarların yazıları yayımlanmıştır. Dergide, İslam sanatının ve estetiğinin felsefesiyle ilgili yazılara yer veriliyor oluşu da dikkat çekicidir.

İlim ve Sanat'ta ayrıca Mimar Sinan üzerine bir açikoturum yayımlanmıştır. Oturma Ahmet Turan Arslan, Ahmet Arslanoğlu, Özkul Eren, Sefer Kocabaş, Ferruh Müftüoğlu ve Mehmet Serhan Tayşi katılmıştır. Açikoturum, Ferman Karaçam tarafından yönetilmiştir.¹⁶

10. *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*: Enis Karakaya'nın yönetiminde İstanbul'da yayımlanan derginin altbaşlığı "Arkeoloji, Prehistorya, Önasya, Epigrafi, Antropoloji, Müzik, Tiyatro, Teoloji, Folklor" şeklindedir. İlk sayısı Kasım 1987'de çıkan dergi, dört aylık periyotla yayına başlamış ve fakat 1991'den itibaren dört aylık periyodunu aksatmaya başlamıştır. Dergi 1911-1998 yılları arasında 5 sayı çıkabilmiş, Milli Kütüphane kayıtları bizi yanıltmıyorsa 2002'ye kadar 16 sayı yayımlanmıştır.

Dergide Selçuklu, Osmanlı, Bizans sanat tarihi üzerine çok sayıda makale yayımlanmıştır. En çok göze çarpan isimler; Semavi Eyice, Tülay Hatipoğlu, Beyhan Erçağ, Selda Kafazade, Şebnem Akalın, Özkan Ertuğrul, Emin Altınölçek, Gürçin Erol, Hafez

16 Bk. "Mimar Sinan Üzerine Açikoturum", *İlim ve Sanat*, Kasım-Aralık 1988, S. 22, s. 24-32.

Chebab, Selçuk Mülayim, M. Baha Tanman, İdris Bostan, Ahmet Vefa Çobanoğlu, Cihan Özsayiner, Müjgân Şefkatli, Yavuz Tiryaki, Özden Süslü, Zeynep Aygen, Tayfun Akkaya, Şerare Yetkin, Faruk Şahin, Haşim Karpuz, Nuran Kara, Günkut Akın, Hamid Pilehvarian, Uğur Tanyeli – Gülsün Tanyeli, Erdem Yücel, Aygün Ülgen, Ramazan Şeşen, Göksal Yıldırım, Ayşen Arslan Deniz Esemeli, Günay Kut, Halit Çal, Dilek Dişbudak, Parwez Kazım, Nazan Güçlü gibi araştırmacıların yazıları yayımlanmıştır.

11. *Arış*: Bir “Halı, Dokuma ve İşletme Sanat Dergisi” olan *Arış*, Atatürk Kültür Merkezi’nin yayın organlarından biridir. Yayın sahası altbaşlığında belirtildiği gibidir.

1997’de çıkmaya başlayan derginin yayını hâlen sürmektedir.

12. *Musikîşinas*: Boğaziçi Üniversitesi Türk Müziği Kulübü’nün yayınladığı dergi, ilk kez 1997 yılında çıkmaya başlamıştır.

Bunların dışında kendini sanat dergisi olarak lanse etmese de bu alanda dikkat çekiçi yayın faaliyeti olan birtakım dergiler de vardır. Bunlara şu dergileri örnek verebiliriz:

13. *La Turquie Kemaliste*: Haziran 1934’te yayınlanmaya başlayan dergi, Mart 1948’e kadar 49 sayı yayımlanmıştır. Dergi tamamen Fransızca ve İngilizce yazılardan müteşekkildir. Bolca görsel malzeme kullanılan dergideki siyah-beyaz fotoğraflar, döneminin en son teknolojiyle mükemmel bir biçimde basılmıştır.

Dergi, yeni Türkiye’nin Batıya tanıtılmasını amaçlarken, ağırlıklı olarak yeni şehirleşme çabalarını fotoğraflarla yansıtmaya çalışmışsa da eski Türkiye’nin tarihî eserlerini tanıtan yazı ve fotoğraflara da yer vermiştir.

Gabriel Albert’in¹⁷, Sami Boyar’ın¹⁸, Tahsin Öz’ün¹⁹, Hikmet Turhan Dağlıoğlu’nun²⁰ makaleleri son derece güzel basılmış tarihî eser resimleriyle oldukça dikkat çekicidir.

14. *Türk Tarih Kurumu – Belleten Dergisi*’ndeki İslam Sanatı konulu makaleler:

Belleten dergisinde arkeoloji başta olmak üzere çok sayıda sanat tarihi makalesine de yer verilmiştir. İbrahim Artuk, Cevriye Artuk, Gönül Öney, Afet İnan, Machiel Kiel, Petâr Mijatev, Refet Yinanç, Ş. Yetkin, Emre Madran, Gunnar Jarring, Ekrem Hakkı Ayverdi, Semavi Eyice, Max van Berchem, Çelik Gülersoy, Güner İnal, Geza Feher, Abdullah Kuran, Mahmut Hanat, Norah M. Tittley, Güner İnal, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Mehmet Çayırdağ, Lajos Fekete/M. Tayyib Gökbilgin, Nimetullah Hafız, Nicole-Kancal Ferrari,

17 G. Albert, “La maitre Architecte Sinan”, *La Turquie Kemaliste*, Aralık 1936, S. 16, s. 2-13.

18 S. Boyar, “The Yalı of Köprülü Hüseyin Paşa”, *La Turquie Kemaliste*, Mart 1948, S. 49, s. 12-16.

19 T. Öz, “Restoration of the Topkapı Palace Museum”, *La Turquie Kemaliste*, Mart 1948, S. 49, s. 4-9.

20 H. T. Dağlıoğlu, “Les Plafonds des Vieilles Maisons d’Ankara”, *La Turquie Kemaliste*, Ağustos 1938, S. 25-26, s. 2-4; “Aspect de Notre Civilisation: Les Monuments Funeraires Turcs”, *La Turquie Kemaliste*, Aralık 1938, S. 28, s. 14-18.

Tuncer Baykara, Yaşar Çoruhlu, Mehmet Tektaş, Ömer İskender Tuluk, Abdülhalik Bakır, Selçuk Mülayim, Hamza Gündoğdu, Nusret Çam, Banu Mahir, Ş. Nezih Aykut, Osman G. Özügüdenli, Alev (Çakmakoğlu) Kuru, Ayşe Gülçin Küçükaya, Önder Aydın, Lütfi Şeyban, Murat Kocaaslan gibi yazarlar, konuyla ilgili olarak yazmış bulunan *Belleten* yazarlarıdır.

15. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'nin "Türk Sanat Tarihi" Özel Sayısı:

Her sayısı hacimli özel sayılar olarak çıkan derginin 14. sayısıdır (666 s.). Dergide Türk Sanatı hakkında bibliyografik makaleler yayımlanmış ve böylece sahanın bir taraması ortaya konulmuştur.

Özel sayıda İslam öncesi Türk Sanatından başlanmış, Anadolu Selçuklu Sanatı, Osmanlı Sanat Tarihi (Mimarî), Türbe mimarisi, kitap sanatları, Matbu Hüsn-i hat literatürü, kitabeler, mezar taşı çalışmaları, müzeler, Türk Musikisi, Sanat Tarihi alanıyla ilgili bibliyografik makalelere yer verilmiştir. Türk Sanatıyla ilgili dergilerin ayrıntılı bibliyografisine yer verilmemiş olması, bir eksiklik olarak görülebilir.

SONUÇ

Türkiye'de İslam Sanatı konulu yayın yapan dergiler elbette yukarıdakilerden ibaret değildir. Arkeoloji ve Sanat Tarihi alanında yayın yapan dergilerin İslam Sanatına ayırdığı yer, bu dergiler tek tek ele alınarak belirginleştirilebilir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın veya İSAM'ın uluslararası bir katkı alacak bir İslam Sanatı dergisi yayınlaması da bu bapta teklif edilebilir.

İster Sanat Tarihi, ister sanat-edebiyat dergisi olsun veya Üniversitelerin çıkardığı akademik dergiler olsun, bugüne kadar oluşan din-sanat-estetik konulu makale birikimi de bibliyografik çalışmalarla görünür kılınmalıdır.²¹ Bu çalışma, İslam Sanatlarının her dalıyla ilgili ayrı ayrı olarak yapılabileceği gibi dev bir külliyat olarak topluca da yapılabilir. Böylece bütün süreli yayınlar taranarak genelde Sanat Tarihimiz, özeldede İslam Sanatıyla ilgili birikim araştırmacıların dikkatine sunulmuş olacaktır.

21 Görebildiğimiz kadarıyla bugüne kadar bu alanda şu yayınlar yapılmıştır: Yavuz Tiryaki, *Türkiye'de Yayınlanmış Türk ve İslâm Sanatı ile İlgili Makaleler Bibliyografyası*, I-II, Danışman: Ara Altun, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993; Y. Tiryaki, *Türkiye'de Yayınlanmış Türk ve İslâm Sanatı ile İlgili Makaleler Bibliyografyası I. Yarı Periyodikler, 1943-1997*, Gözen Yay., İstanbul 2002, 192 s.; Zeki Sönmez, *İslâm Mimarisi Kaynakçası*, Mimar Sinan Üniversitesi SBE. Yayını, 1. bsk., İstanbul 1989, 80 s.; Aynur Durukan – Mehlika Sultan Ünal, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatı Bibliyografyası I*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, V+236 s.; *Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatı Bibliyografyası II (1993-2005)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2007, XIV+225 s.

Daha tutarlı ve ileri çalışmalar yapabilmek için -her alanda olduğu gibi- Türkiye'de oluşan Sanat alanındaki araştırma potansiyelinin geniş bibliyografyalarla tanıtılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Bayat, Ali Haydar, *Açıklamalı Hüsn-i Hat Bibliyografyası*, IRCICA Yayını, İstanbul 2002.
- Doğan, Erdal, *Edebiyat Dergileri*, Bağlam yayını, İstanbul 1997.
- Durukan, Aynur – Mehlika Sultan Ünal, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatı Bibliyografyası I*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, V+236 s.; *Anadolu Selçuklu Dönemi Sanatı Bibliyografyası II (1993-2005)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2007, XIV+225 s.
- Kozak, Nazmi, *Türkiye Akademik Dergiler Rehberi*, Özcan Ofset, Ankara 1999.
- Sönmez, Zeki, *İslam Mimarîsi Kaynakçası*, Mimar Sinan Üniversitesi SBE. Yayını, 1. bsk., İstanbul 1989.
- Tiryaki, Yavuz, *Türkiye'de Yayınlanmış Türk ve İslam Sanatı ile İlgili Makaleler Bibliyografyası I. Yarı Periyodikler, 1943-1997*, Gözen Yay., İstanbul 2002.
- Yıldız Alim -Tahsin Koçyiğit, *İlahiyat Fakültesi Dergileri: Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002)*, Ankara Okulu Yayını, Ankara 2002.

Oturum Başkanı: Yusuf Bey tam zamanında bitirdi, teşekkür ediyorum. O da sağ olsun dergileri bize en azından kapak resimleriyle birlikte göstermiş oldu. Önerisini de inşallah değerlendirelim Başkanlık olarak.

Hemen sözü üçüncü tebliğimize vermek istiyorum. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayşe Üstün Hanımefendi hocamız "Tezyini Sanatlar Literatürü" konusundaki tebliğini sunacaklar.

Buyurun hocam.